

Začíná monitoring bělozubky tmavé na Chebsku

Brno, 19. září 2023

Zítří se vydávají vědci z Ústavu biologie obratlovců AV ČR do terénu odchyťávat bělozubku tmavou – drobného hmyzožravce původem z Afriky, který doputoval až do Česka. Zahájí tak tříletý projekt mapování výskytu pro Českou republiku nového druhu, který je financován z Akademie věd v programu regionální spolupráce. Experti se zaměří na Chebskou pánev a o pomoc žádají i veřejnost.

Bělozubku tmavou (*Crocidura russula*) zaznamenali vědci z Ústavu biologie obratlovců a Ústavu živočišné fyziologie AV ČR na českém území poprvé na podzim 2022 právě v Chebské pánvi. Ta proto byla první na seznamu lokalit s možným výskytem tohoto druhu v Česku. Bělozubka se do Česka pravděpodobně dostala údolím Ohře či Odavy před několika málo lety. Všechny stávající nálezy jsou situovány do Chebské pánve, přičemž doposud nejvýchodnější známou lokalitou jsou Nebanice.

Odchytení bez zranění, vzorek bez bolesti

A právě v Nebanicích se po dobu monitoringu usídí šestičlenný tým z ÚBO. „*Odchyťávat budeme především v okolních vesnicích, kolem statků a farem, protože tato bělozubka se ráda vyskytuje v okolí lidských sídel a přilehlých zahradách. Použijeme živochytné pasti, do kterých dáváme jako návnadu vločky smíchané s rybičkami. Těmto chráněným hmyzožravcům nechceme zbytečně ubližovat, vzorky pro analýzu DNA proto budeme odebírat výtěrem z tlamičky zvířat,*“ vysvětluje Alena Fornůsková, vědkyně z Ústavu biologie obratlovců AV ČR (ÚBO).

Partnerem tříletého projektu je Muzeum Karlovy Vary, kde mají s výzkumem drobných savců dlouholeté zkušenosti. Cílem projektu bude zjistit, jaký je aktuální areál rozšíření bělozubky tmavé v západních Čechách, jaké prostředí má v oblíbě a jak na její příchod reagují původní domácí druhy rejsků a bělozubek.

Vítaná pomoc místních z Chebska

„*Ke sběru dat bychom rádi vyzvali i veřejnost. Každý záznam nám totiž může pomoci určit přesný areál výskytu této bělozubky a rovněž rychlost a směr jejího šíření. To jsou důležitá data, která využijeme i při výzkumu interakcí s místními druhy rejsků a bělozubek,*“ doplňuje Jan Matějů, zoolog z Muzea Karlovy Vary. „*I když je cílovým druhem našeho monitoringu bělozubka tmavá, budeme samozřejmě sledovat výskyt i dalších druhů drobných hmyzožravců. Ze sousedních zemí totiž víme, že bělozubka tmavá je konkurenceschopnější než ostatní druhy rejsků a bělozubek, které jsou zároveň menší. V Irsku například stojí za lokálním vymizením rejska malého. Ve Švýcarsku pak vytlačila oba menší druhy bělozubek – šedou i bělobřichou – z údolí Rhôny do vyšších nadmořských výšek,*“ vysvětluje Jan Matějů.

Jak poznat bělozubku tmavou? Zoubky, ouška a ocásek

Na rozdíl od rejsků mají bělozubky, jak jméno napovídá, bílé zoubky. Rejsci mají špičky zoubků červené, zbarvené železem. Dalším rozlišovacím znakem bělozubek jsou zřetelně viditelné ušní boltce a odstáté chlupy na ocáse. V České republice se doposud nacházely pouze dva druhy bělozubek, šedá a bělobřichá. Nově přichází bělozubka tmavá je poněkud větší než oba zmíněné druhy. Dospělý jedinec může vážit cca 11–14 g, zatímco bělozubka šedá jen asi 3 až 7 g, tedy zhruba dvojnásobek. Nicméně i bělozubka tmavá se ráda vyskytuje v okolí lidských sídel a obydlí. Třetí druh, bělozubka bělobřichá, je jen o trochu menší než tmavá, dosahuje hmotnosti 7 až 15 g, dává přednost vlhčím biotopům, tedy okolí rybníků, potoků a řek, případně mokřadům. Především v zimním období se však

i ona často vyskytuje v okolí lidských sídel. Od bělozubky tmavé se odlišuje, jak název napovídá, právě světlým, téměř bílým bříškem.

Našli jste bělozubku? Pošlete fotku vědcům

Pokud tedy doma objevíte (nejčastěji od podzimu do jara) drobné tmavé zvířátko podobné myši, ale s malými oušky a nápadným špičatým čumáčkem a kratším ocáskem, pravděpodobně vás poctila návštěvou právě bělozubka či rejsek. Jestliže by se vám takové zvířátko chytlo do pastičky na myši, prosíme o vyfocení jedince svrchu i zespodu vedle 1 Kč (poslouží nám jako měřítko) a zaslání fotky na e-mail: fornuskova@ivb.cz, včetně údajů o lokalitě a datu odchytu.

Do Evropy se bělozubka tmavá, které původně pochází z Afriky, dostala pravděpodobně před několika tisíci až desetitisíci lety a od té doby se šíří na severovýchod. V jihozápadní Evropě je široce rozšířeným druhem hmyzožravce, který se obvykle vyskytuje v nižších nadmořských výškách. Bělozubky a rejsci patří mezi savce, kteří jsou díky svému rychlému metabolismu aktivní po celý rok. Některé druhy rejskovitých rády využívají lidských sídel pro přečkání nepříznivého období zimy.

Kontakt pro média:

Alena Fornůsková, tel.: 605 464 704, fornuskova@ivb.cz

Jan Matějů, tel.: 720 553 884, honzamateju@seznam.cz

Foto:

Bělozubka tmavá (*Crocodyrus russula*), copyright: Matthieu Berroneau

Bělozubka tmavá (*Crocidura russula*), copyright: Matthieu Berroneau

Kresba: Bělozubka tmavá (*Crocidura russula*), copyright: Šimon Bryja

Nejmenší bělozubka v České republice, bělozubka šedá (*Crocidura suaveolens*), copyright: Archiv ÚBO AV ČR

Bělozubka šedá (*Crocidura suaveolens*), copyright: Archiv ÚBO AV ČR

Bělozubka bělobřichá (*Crocidura leucodon*), copyright: Archiv ÚBO AV ČR

Pět druhů rejskovitých vyskytujících se běžně na Chebsku v okolí lidských obydlí. Zleva doprava: rejsek malý (*Sorex minutus*), rejsek obecný (*S. araneus*), bělozubka šedá (*Crocidura suaveolens*), bělozubka bělobřichá (*C. leucodon*) a nový druh bělozubka tmavá (*Crocidura russula*). Poznámka: ocásek u rejska obecného je zkrácen, copyright: Archiv ÚBO AV ČR

Tři jedinci bělozubky tmavé z České republiky, copyright: Archiv ÚBO AV ČR

Bělozubka bělobřichá (*Crocidura leucodon*), copyright: Jan Matějů